

Помаза-Пономаренко Аліна Леонідівна

к.держ.упр., с.н.с. наукового відділу з проблем державної безпеки,

Національний університет цивільного захисту України

СТРАТЕГІЯ ЯК ЗАСІБ СТАБІЛЬНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

THE STRATEGY AS METHOD OF THE STABLE DEVELOPMENT OF UKRAINE

Анотація. *Визначено переваги та недоліки Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», а також можливі наслідки її впровадження.*

Ключові слова: *стратегія, вектори, розвиток, безпека, відповідальність, гідність.*

Summary. *The advantages and disadvantages of the Strategy of stable development «Ukraine – 2020» and the consequences of its implementation are determinated.*

Key words: *strategy, vectors, development, security, responsibility, dignity.*

12 січня 2015 року Президент України Петро Порошенко схвалив надзвичайно важливий правовий документ – Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» [5] (далі – Стратегія). Вона визначає дорожню карту досягнення головної мети, яка полягає в упровадженні в Україні європейських стандартів життя та її вихід на провідні позиції у світі [там само, абз. 1 Розділу 2]. Разом із тим, неоднозначним є сприйняття закріпленої мети, зокрема, принципового виходу України на провідні позиції світу, який живе за стандартами Всесвітньої організації охорони здоров'я (далі – ВООЗ). Ця організація визначає якість життя як сприйняття людьми свого положення в житті залежно від культурних особливостей і системи цінностей та в зв'язку з їхніми цілями, очікуваннями, стандартами, турботами. ВООЗ пропонує оцінювати якість життя за такими параметрами:

- фізичні: енергійність, втома, фізичний дискомфорт, сон і відпочинок;
- психологічні: самооцінка, концентрація, позитивні емоції, негативні переживання, мислення;
- ступінь незалежності: повсякденна активність, працездатність, залежність від ліків і лікування;
- життя в суспільстві: повсякденна активність, соціальні зв'язки, дружні зв'язки, суспільна значущість, професіоналізм;
- навколишнє середовище: житло та побут, безпека, дозвілля, доступність інформації, екологія (клімат, забрудненість, густанаселеність);
- духовність і особисті переконання [7].

Відійшовши від класичного визначення «дерева цілей», Президент України у своєму указі зазначив,

що досягнення мети Стратегії має відбуватися шляхом «руху уперед», тобто за векторами:

- по-перше – розвитку;
- по-друге – безпеки;
- по-третє – відповідальності;
- по-четверте – гордості.

Перший вектор передбачає забезпечення сталого розвитку держави, проведення структурних реформ та, як наслідок, підвищення стандартів життя. Україна має стати державою з сильною економікою та з передовими інноваціями. Для цього, насамперед, слід відновити макроекономічну стабільність, забезпечити стійке зростання економіки екологічно невиснажливим способом, створити сприятливі умови для ведення господарської діяльності та прозору податкову систему [5, абз. 2 Розділу 2].

Варто відзначити, що термін «сталий» означає застиглість процесів (незмінюваність, збереження того самого складу, розміру, однакової форми, величини тощо [2, с. 1187]). Таке формулювання певною мірою суперечить природі розвитку, який, навпаки, охоплює якісні та кількісні зміни. Згідно із думкою І. Червякова розвиток, зокрема економічний, включає кількісні показники (економічне зростання) та якісні (рівень життя й якість життя) [6, с. 100]. Справедливим є твердження цього автора, що характер процесів, що відбуваються, поки не свідчить про формування в Україні соціально-економічної системи, здатної здійснити перехід до економічного зростання та забезпечити збалансоване вирішення проблем соціально-економічного розвитку, збереження природно-ресурсного потенціалу, задоволення потреб нинішнього

і майбутніх поколінь. Тому необхідна докорінна зміна самої суті державної політики, функцій організаційних структур, обслуговуючих такий процес, тобто приведення економіки до стану самоорганізації — точки біфуркації, за якої має відбутися стрибкоподібне якісне перетворення її структури (дет. про це див. у наших наукових розробках [4]). В Україні стратегічним пріоритетом має стати перехід до нової якості економічного зростання, який передбачає структурну збалансованість і стійкий, стабільний розвиток національної економіки. З огляду на викладене вважаємо, що по відношенню до розвитку України доречно по-слуговуватися терміном саме стабільний.

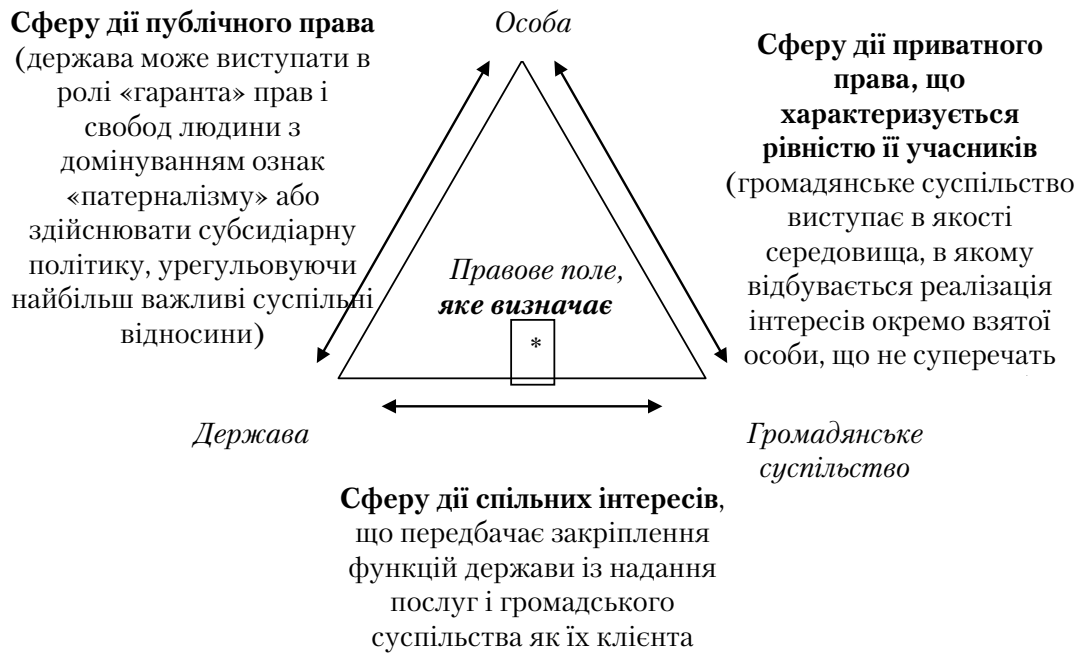
Цікавим виглядає визначення «підвищення стандартів життя», зокрема наслідком забезпечення сталого розвитку держави. На наше переконання, останній із самого початку включає в себе соціальний розвиток, тому існує необхідність у деталізації показників оцінювання проміжних і кінцевих результатів стабільного розвитку України, які стосуються забезпечення та підвищення стандартів життя. Більше того, серед першочергових пріоритетів Стратегії визнано вироблення та реалізацію цілісної державної політики, спрямованої на суспільний сталий розвиток і адекватне реагування на внутрішні та зовнішні виклики [5, абз. 1 п. 5 Розділу 3 «Дорожня карта та першочергові пріоритети реалізації Стратегії»].

Крім того, потребує конкретизації вектор гордості й українська ідея [5, абз. 1 Розділу 1 та абз. 6 Розділу 2]. На думку Президента, вона полягає в ідеї гідності, свободи та майбутнього [там само, абз. 1 Розділу 1]. В абзаці 2 Розділу 1 гідність визначається як базова складова характеру Українського народу. Дійсно, доцільно говорити, що настав час інтегрального розвитку, адже в спільності легше досягти бажаних результатів, а також те, що Український народ нівелювався як нація, спільнота, тому важливими є ідентифікація національної свідомості, надання пріоритетів національним особливостям. Проте має бути зроблено акцент, по-перше, на тому, що ці особливості позначаються на розвиткові держави та суспільства, а по-друге, на показниках такого розвитку. На підтвердження своїх думок можемо навести визначення ідеї, яке міститься у Великому тлумачному словнику сучасної української мови. Так, ідея — це поняття, уявлення, що відбивають дійсність у свідомості людини та виражають ставлення її до навколишнього світу; задум, план, намір, а «характер» — сукупність визначальних властивостей якого-небудь предмета, фізичного або психічного явища, його типові риси (саме в цьому значенні виживається терміносполука «національний характер») [2, с. 394, 1339].

Слід висловити певні зауваження й щодо інших положень Указу Президента України, за якими Стратегія

визначає індикатори належних оборонних, соціально-економічних, організаційних і політико-правових умов становлення та розвитку України [5, абз. 5 Розділу 1]. Аналізуючи цю тезу, можна прийти до висновку, що сфера дії Стратегії є набагато ширшою, і поширюється на коло відносин, які виникли до її прийняття. Крім того, вважаємо, що не варто ототожнювати індикатори умов розвитку України й індикатори реалізації Стратегії [5, абз. 5 Розділу 1 та Розділ 4]. Оскільки умови розвитку не є самоціллю, нею є упровадження в Україні європейських стандартів життя та її вихід на провідні позиції у світі. Стосовно індикаторів реалізації Стратегії, то ними можна вважати ті, що визначають конкурентоспроможність територій. Як відомо, у Європейському звіті про конкурентоспроможність (2000 р.) дається таке визначення конкурентоспроможної території — це територія, населення якої має достатньо високий і зростаючий рівень життя та високий рівень зайнятості на стійкій основі. Рівень економічної активності не повинен викликати нестійкого зовнішнього платіжного балансу економіки і ставити під сумнів добробут майбутніх поколінь. Індикаторами конкурентоспроможності території є якість людського капіталу, діючі підприємства та їх мережі, наявні на території, участь підприємств у кластерних моделях, управління й інституційний потенціал, інфраструктура, типологія територій, інтернаціоналізація та характер прямих іноземних інвестицій, інвестиційна привабливість тощо.

На наш погляд, коригування вимагає також вектор відповідальності, зокрема його характеристика, яка дається в Розділі 2 Стратегії. Інакше можемо мати ситуацію сприйняття Стратегії як зависи (рис. 1). Власне, відповідальність не може визначатися як «забезпечення гарантій, що кожен громадянин, незалежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, мовних або інших ознак, матиме доступ до високоякісної освіти, системи охорони здоров'я та інших послуг в державному та приватному секторах» [5]. Загальновідомо, що відповідальність — це загальносоціологічна категорія, яка означає усвідомлення суті та значення діяльності, її наслідків для суспільства та соціального розвитку, вчинків особи з погляду інтересів суспільства або певної групи. Інше питання, чому Розділ 5 «Засоби реалізації Стратегії (суспільний договір)» містить положення щодо відповідальності влади, бізнесу та громадянського суспільства [там само]. Більше того, сумніви викликають формулювання цих різновидів відповідальності, оскільки, наприклад, контроль влади з боку суспільства не є засобом впливу, а функцією, напрямком діяльності, який вказує на публічний характер державного управління.

* – за негативного сценарію Стратегія сприймається як завіса, за позитивного (найбільш бажаного) – як засіб забезпечення стабільного розвитку

Рис. 1. Місце та роль Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020»

Джерело: розробка автора

Варто також зауважити, що Розділ 5 аналізованої Стратегії визначає суспільний договір в якості засобу її реалізації (дет. про такий засіб державного управління див. [3, с. 235]). Однак абзац 1 Розділу 5 закріплює, що такий договір є головною передумовою реалізації Стратегії. Уважаємо, що доцільно уточнити положення Розділу 5, а ті, які в ньому наявні та стосуються відповідальності, перенести до Розділу 2 Стратегії [5].

Одразу підкреслимо, що покладати відповідальність за розвиток всієї країни лише на територіальні громади не коректно [5, абз. 5 Розділу 2], оскільки є сфери суто державні (насамперед, оборонна). Слушним є твердження В. Белевцевої, що діяльність із забезпечення безпеки й оборони становить собою істотний елемент функціонування будь-яких органів адміністративно-політичної сфери. Це прямо впливає з концепції поділу державної влади, власне безпекова захисна (безпекова) функція виступає основним видом діяльності відповідних органів [1, с. 11]. Відтак, саме держава повинна нести повну відповідальність за виконання цієї функції.

Крім того, варто погодитися з В. Белевцевою, що забезпечення вектору безпеки належить до фундаментальних проблем теорії безпекових систем, вирішення якої залежить від розуміння чинників досконалості державного механізму [1, с. 1]. За сучасних умов така досконалість вимагає здійснення реформування

сектора безпеки, вимірювання якості функціонування існуючих інституцій державної влади, адміністрування безпекових правовідносин тощо. При цьому автор пропонує під державною безпекою розуміти цілеспрямований організуючий юрисдикційний вплив суб'єктів виконавчої влади спеціальної компетенції на внутрішні й зовнішні загрози (небезпеки), за якого державними інституціями створюються умови для ефективного функціонування системи національної безпеки [1, с. 6].

Правове формулювання вектора безпеки міститься в Розділі 2 аналізованої Стратегії, але, на наш погляд, воно є громіздким і складним для сприйняття. Пункт 1 Розділу 3 Стратегії «Дорожня карта та першочергові пріоритети реалізації Стратегії», навпаки, звучує зміст вектору безпеки та зводить його до проведення реформи системи національної безпеки й оборони [5]. Головною метою означеної реформи є підвищення обороноздатності держави, реформування Збройних Сил України та інших військових формувань України відповідно до сучасних вимог та з урахуванням досвіду, набутого у ході антитерористичної операції, а також розвиток оборонно-промислового комплексу для максимального задоволення потреб армії. Зважаючи на вказане, вважаємо, що доцільно дати як широке, так і вузьке визначення системи безпеки, її елементів та закріпити їх у Стратегії.

Отже, можемо зробити такий висновок: Президент України Петро Порошенко схвалив Стратегію сталого розвитку «Україна — 2020», яка передбачає дуже важливий комплекс структурних змін. У ній наголошено, що ці зміни мають оцінюватися соціумом як позитивний крок на шляху комплексних реформ в Україні. Їхня реалізація повинна відповідати, насамперед, критеріям публічності (прозорості та відкри-

тості), природі Конституції як документу, що закріплює суспільний договір, а також векторам розвитку, безпеки, відповідальності та гордості. Зважаючи на проведений аналіз положень Стратегії й урахування її призначення — вона засіб забезпечення стабільного соціально-економічного розвитку країни та її регіонів, у роботі обґрунтовується необхідність її (Стратегії) доопрацювання в напрямку уточнення цих векторів.

Література

1. Белевцева В. В. Адміністративно-правові режими у сфері державної безпеки України: автореф. дис... д. юрид. наук: 12.00.07 / В. В. Белевцева; Відкритий міжнарод. ун-тет розвитку людини «Україна». — К., 2015. — 40 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. — К. — Ірпін': ВТФ «Перун», 2007. — 1736 с.
3. Помаза-Пономаренко А. Л. Перспективні шляхи взаємодії органів публічної влади щодо забезпечення регіонального розвитку / А. Л. Помаза-Пономаренко // Сталий розвиток територій: проблеми та шляхи вирішення: матеріали VI міжнар. наук. — прак. конф. (09.10.2015 р., м. Дніпропетровськ) / за заг. ред. О. Ю. Бобровської. — Д.: ДРІДУ НАДУ, 2015. — С. 235–237.
4. Помаза-Пономаренко А. Л. Синергетика як новітній методологічний підхід до державного управління регіональним розвитком у контексті безпеки / А. Л. Помаза-Пономаренко // Інвестиції: практика та досвід. — 2015. — № 15. — С. 82–87.
5. Стратегія сталого розвитку «Україна — 2020» [Електронний ресурс]: Указ Президента України від 12.01.2015 р. № 5/2015. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>.
6. Червяков І. М. Економічний розвиток, економічне зростання і фактори, які стримують економічне зростання України / І. М. Червяков // Інвестиції: практика та досвід. — 2015. — № 6. — С. 99–102.
7. Якість життя [Електронний ресурс] // Вікіпедія. Вільна енциклопедія. — Режим доступу: http://uk.wikipedia.org/wiki/Якість_життя.

References

1. Belevtseva V. V. Administrativno-pravovi rezhymy u sferi dergavnoj bezpeky Ukrainy: avtoref. dis... d. yurid. nauk: 12.00.07 / V. V. Belevtseva; Vidkrytyj mizhнарод. un-tet rozvytku lyudyny «Ukraina». — K., 2015. — 40 s.
2. Velykyj tлумachnyj slovnyk suchasnoj ukrajns'koj movy / [ukladach. i golov. red. V. T. Busel]. — K. — Irpin': VTF «Perun», 2007. — 1736 s.
3. Pomaza-Ponomarenko A. L. Perspektyvni schljahy vzaemodij organiv publichnoj vlady schodo zabezpechennja regional'nogo rozvytku / A. L. Pomaza-Ponomarenko // Stalij rozvytok terytorij: problem ta schljahy vyrishennja: materialy VI mizhнарод. nauk. — прак. конф. (09.10.2015 r., m. Dnipropetrovs'k) / za zag. red. O. Yu. Bobrovs'koj. — D.: DRIDU NADU, 2015. — S. 235–237.
4. Pomaza-Ponomarenko A. L. Synergetika jak novitnij metodologichnyj pidhid do dergavnogo upravlinnja regional'nym rozvytkom u konteksti bezpeky rozvytku / A. L. Pomaza-Ponomarenko // Investicij: praktyka ta dosvid. — 2015. — № 15. — S. 82–87.
5. Strategija stalogo rozvytku «Ukraina — 2020» [Elektronnyj resurs]: Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 12.01.2015 r. № 5/2015. — Rezhym dostupu: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>.
6. Chervjakov I. M. Ekonomichnyj rozvytok, ekonomichne zrostannja i factory, jaki strymuyut' ekonomichne zrostannja Ukrainy / I. M. Chervjakov // Investicij: praktyka ta dosvid. — 2015. — № 6. — S. 99–102.
7. Jakist' zhyttja [Elektronnyj resurs] // Vikipedija. Vil'na encyklopedija. — Rezhym dostupu: http://uk.wikipedia.org/wiki/Якість_життя.